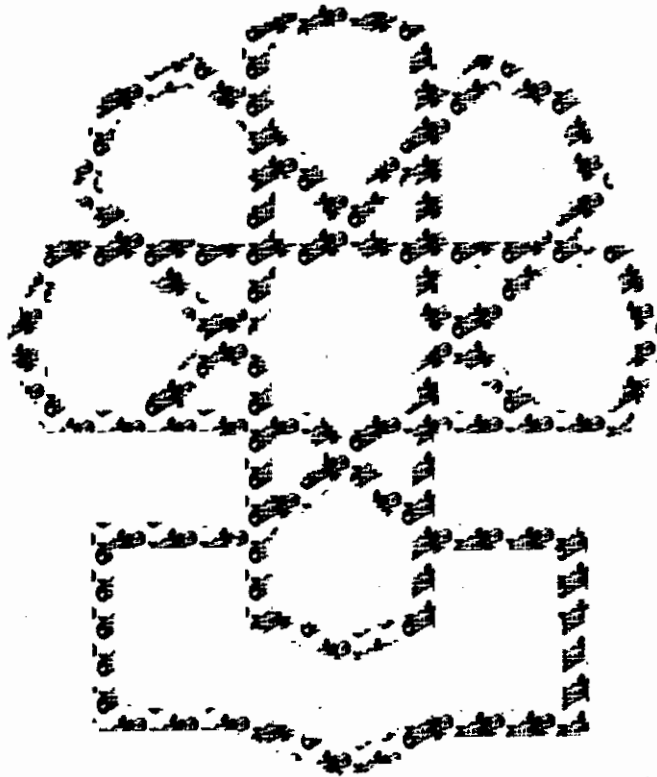

لایحه بودجه ۷۷ در یک نگاه

درباره لایحه بودجه ۷۷ - شماره (۴۰)

معاونت پژوهشی
آذر ۱۳۷۶

کار: دفتر بررسی‌های اقتصادی

کد گزارش: ۱۶۰۲۹۵۷

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اسناد و اطلاع‌رسانی فارابی
شماره: ۷۰۹۴
تاریخ: ۷/۱۰/۷۷

بسمه تعالی

لایحه بودجه ۷۷ در یک نگاه
درباره لایحه بودجه ۷۷ - شماره (۴۰)

کد گزارش: ۱۶۰۲۹۵۷

۱- مروری بر تبصره‌های لایحه بودجه

لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ در بخش تبصره‌ها نسبت به سال‌های گذشته با تغییراتی مواجه شده است. جدول شماره ۱ به منظور مقایسه تبصره‌های موجود در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ با تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۳۷۶ تنظیم شده است. در ستون اول این جدول شماره تبصره در سال ۱۳۷۷ درج شده و در مقابل آن در ستون دوم خلاصه‌ای از تبصره ارائه شده است. ستون سوم جدول شماره تبصره مشابه را در سال ۱۳۷۶ نشان می‌دهد. در صورتی که تبصره در سال ۱۳۷۶ وجود نداشته در ستون سوم کلمه «جدید» تایپ شده است. اگر متن تبصره در سال ۱۳۷۷ با متن تبصره معادل آن در سال ۱۳۷۶ تفاوت داشته باشد، کلمه «مشابه» در کنار شماره تبصره در سال ۱۳۷۶ تایپ شده است. لازم به ذکر است که تعداد قابل توجهی از تبصره‌های سال ۱۳۷۶ یا بخش‌هایی از آنها در سال ۱۳۷۷ حذف شده است. به طوری که جدول شماره ۱ نشان می‌دهد اغلب تبصره‌ها معادل یا مشابه تبصره‌های سال قبل هستند و تنها تعداد محدودی از تبصره‌ها جدید هستند. در ادامه تعدادی از تبصره‌های جدید که در سال ۱۳۷۷ مطرح شده‌اند مورد بررسی قرار می‌گیرند.

مهم‌ترین تغییرات لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۷۶ به تنظیم نحوه استفاده از منابع سیستم بانکی مربوط است. در سال‌های گذشته در تبصره‌های مختلف برای نظام بانکی تکالیف متعددی در زمینه پرداخت وام به فعالیت‌های گوناگون تعیین می‌شد و در نتیجه به دلیل تعدد و پراکندگی تبصره‌های مربوط به تسهیلات تکلیفی (صرف نظر از حجم قابل توجه آنها) تصویر مشخص و شفافی از وضعیت تسهیلات تکلیفی به نهادهای تصمیم‌گیری ارائه نمی‌شد. شدت مسئله به‌خدی بود که به‌طور ناخواسته در برخی از سال‌ها بخش عمده‌ای از تسهیلات اعتباری نظام بانکی صرف تسهیلات تکلیفی می‌شد و حتی بعضاً از سقف تعیین شده برای رشد مانده بدهی بخش‌های دولتی و خصوصی نیز تجاوز می‌کرد. برای پایان بخشیدن به این وضعیت در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ کلیه تبصره‌ها و عبارات‌های مربوط به تسهیلات تکلیفی از بخش تبصره‌ها حذف و به‌جای همه آنها در تبصره ۳ متن جدیدی جایگزین شده است. به تبصره جدید جدولی ملحق شده که در آن تصویری کلان از تسهیلات تکلیفی و سقف آن ارائه شده است. این اقدام بدون شک امکان نظارت و مدیریت کلان تسهیلات تکلیفی را بهتر از گذشته فراهم می‌آورد و تصویری قابل مقایسه از اعتبارات تخصیص یافته به فعالیت‌های مختلف ارائه می‌کند. وضعیت پیشنهاد شده برای تسهیلات تکلیفی از چند جهت قابل بررسی و بهبود است.

در بند (الف) تبصره ۳ به دولت اجازه داده شده که بازپرداخت تمام یا قسمتی از تسهیلات بانکی موضوع جدول ۳ را تضمین و تعهد نماید. اما این تبصره به این موضوع اشاره نکرده است که بازپرداخت کدام قسمت از تسهیلات تضمین و تعهد خواهد شد. در بند (و) این تبصره که در آن مباحث قابل طرح در آیین‌نامه مورد

نیاز برای اجرای تبصره پیش‌بینی شده است نیز به این موضوع اشاره‌ای نشده است. این مسئله در عمل مشکلاتی برای استفاده کنندگان از تسهیلات و نظام بانکی فراهم می‌آورد. به عنوان مثال قبلاً استفاده کنندگان از تسهیلات تبصره ۳ برای دریافت وام نزد بانک‌ها وثیقه نمی‌گذاشتند زیرا دولت بازپرداخت اصل وام آنها را تضمین می‌کرد. با شکل جدید معلوم نیست که دولت بازپرداخت کدام یک از وام‌ها را تضمین خواهد کرد. اگرچه این مسئله باعث می‌شود که بانک‌ها با دقت و مطالعه بیشتری تقاضای وام گیرندگان را بررسی کنند، اما اگر دولت مایل است که نظام بانکی بخشی از منابع خود را صرف فعالیت‌های کم بازده کند یا اگر هدف دولت حمایت از طرح‌هایی است که مجریان آنها نمی‌توانند برای دریافت وام وثیقه بگذارند باید در متن تبصره یا آیین‌نامه اجرایی آن مشخص شود که دولت بازگشت چه وام‌هایی را تضمین می‌کند.

در جدول شماره ۳ تسهیلات تکلیفی به ۴ گروه عمده و هر گروه به دو بخش خصوصی و دولتی تقسیم شده است. گروه‌بندی انجام شده در این جدول براساس روش‌های شناخته شده صورت نگرفته است. بهتر بود این طبقه‌بندی براساس بخش‌های اقتصادی یا براساس فعالیت انجام می‌گرفت. طبقه‌بندی انجام شده در این تبصره موضوعات مورد نظر را به درستی مشخص نمی‌کند. به عنوان مثال تمام وام‌هایی که نظام بانکی پرداخت می‌کند بدون شک بر اشتغال کشور اثر می‌گذارد. بنابراین اختصاص یک گروه به تسهیلات با هدف اشتغال‌زایی طبقه‌بندی مناسبی نیست. بدون شک وامی که با اهداف تولیدی پرداخت می‌شود بر اشتغال کشور نیز اثر می‌گذارد یا وام‌هایی که به فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی اختصاص می‌یابد در واقع به بخش خدمات پرداخت می‌شوند. علاوه بر این در وضعیت جدید معلوم نیست که هر یک از انواع تسهیلات در چف گروهی از جدول قرار می‌گیرند. به عنوان مثال در سال ۱۳۷۶ در بند (ب) تبصره ۸ مقرر شده بود که برای تقویت تعاونی فرهنگیان و خرید کاغذ کتاب‌های درسی مبلغ ۱۰۰ میلیارد ریال وام به‌عنوان سرمایه در گردش پرداخت شود. حال سؤال این است که این وام در کدام یک از گروه‌های فوق قرار می‌گیرد؟ مشابه این مورد فراوان است؛ مسئله دیگری که در این ارتباط قابل طرح است نحوه تفکیک متقاضیان به دولتی و خصوصی است و بالاخره این که آیا نهادهای عمومی در بخش دولتی طبقه‌بندی می‌شوند یا در بخش خصوصی؟

نکته دیگری که در ارتباط با جدول موضوع تبصره ۳ می‌توان گفت این است که براساس جدول مذکور سقف تغییر در تسهیلات تکلیفی معادل ۶۰۰۰ میلیارد ریال در نظر گرفته شده است. نگاهی به قسمت ششم لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ نشان می‌دهد که فقط از محل وام‌هایی که به شرکت‌های دولتی قرار است پرداخت شود خالص بدهی شرکت‌های دولتی به نظام بانکی معادل ۷۰۰۰ میلیارد ریال افزایش خواهد یافت که تماماً به دولت تعلق دارد. ظاهراً وام‌هایی که براساس قسمت هشتم بودجه پرداخت خواهد شد جزو تسهیلات تکلیفی قرار نگرفته یا مسئله دیگری در مورد تنظیم جدول شماره ۳ و هماهنگی آن با قسمت ششم بودجه وجود دارد که اطلاعات موجود آن را نشان نمی‌دهد. نکته دیگری که وجود دارد این است که در سال‌های گذشته به موجب برخی از تبصره‌ها در طول سال نظام بانکی تسهیلاتی به صورت تنخواه پرداخت می‌کردند این قبیل وام‌ها تأثیری بر خالص بدهی دولت یا بخش خصوصی نداشتند. چون این گروه از وام گیرندگان معمولاً در پایان سال با نظام بانکی تسویه حساب می‌کردند. در تبصره ۳ لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ در مورد وضعیت این گروه از تسهیلات مطلبی ارائه نشده است.

نکته دیگری که در مورد تبصره ۳ وجود دارد این است که حکم بند (ب) این تبصره مبنی بر این که بانک‌ها

مجازند برنامه‌های اعتباری خود را براساس سپرده‌های جاری و سرمایه‌گذاری اجرا نمایند حکم روشنی نیست و معلوم نیست که هدف از تدوین آن چته بوده است. شاید هدف از تدوین این بند کنترل غیر مستقیم تغییر در خالص بدهی بخش خصوصی و دولتی بوده است. اگر این حدس صحت داشته باشد باید گفت که این حکم برای این منظور کافی نیست و خاصیت دیگری نیز ندارد. در مجموع احکام موجود در تبصره ۳ سقف مشخصی برای تغییر در مانده بدهی بخش خصوصی و دولتی برای نظام بانکی تعیین نمی‌کند. دو سال‌های گذشته این سقف به روشنی در قانون بودجه منعکس می‌شد. البته همواره نظام بانکی به دلایل مختلف سقف مقرر را رعایت نمی‌کند.

در بند (د) تبصره ۳ همچنین مقرر شده که ۴ درصد سود به تسهیلات بانکی تکلیفی از طرف دولت پرداخت شود. دولت هیچ‌گاه در گذشته به این شکل برای تسهیلات تکلیفی به صورت عام یارانه پرداخت نکرده است. نکته مهم دیگری که در این بند از تبصره وجود دارد این است که آیا دولت ۴ درصد از کل سود مورد انتظار را می‌پردازد یا این که ۴ درصد نرخ بهره مربوط به وام را پرداخت خواهد کرد.

بالاخره این که توزیع تسهیلات این تبصره بین بخش‌های خصوصی و دولتی، فعالیت‌های مختلف و مناطق مختلف توسط آیین‌نامه‌ای صورت می‌گیرد که دولت آن را ظرف دو ماه از تاریخ ابلاغ قانون بودجه تهیه خواهد کرد. در این ارتباط جای سؤال وجود دارد که آیا نمایندگان نمی‌خواهند بر توزیع مذکور نظارت داشته باشند؟ و آیا اصولاً دولت قادر است که ظرف ۲ ماه آیین‌نامه را تهیه کند و به موقع به تصویب برساند تا در انجام امور وقفه‌ای ایجاد نشود؟ با توجه به حجم قابل توجه تسهیلات تکلیفی و اولویت‌هایی که معمولاً در بین نمایندگان محترم وجود دارد روشن است که به احتمال قوی ترجیح می‌دهند در توزیع این تسهیلات سهمیم باشند. تجربه گذشته همچنین نشان می‌دهد که معمولاً تدوین آیین‌نامه‌ها نیز بیشتر از حد پیش‌بینی شده طول می‌کشد. بنابراین اگر دولت به موقع آیین‌نامه مورد نیاز را تهیه نکند دسترس متقاضیان به تسهیلات سیستم بانکی عملاً تا بخش قابل توجهی از سال میسر نخواهد شد. اگرچه عدم دسترسی دستگاه‌های اجرایی به منابع سیستم بانکی و به تعویق انداختن آن در مجموع به صلاح کشور است اما به نظر می‌رسد که این مسئله روند اجرای برخی از امور را با مشکل روبه‌رو کند.

در هر حال سامان بخشیدن به وضعیت نابسامان تسهیلات تکلیفی در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ اقدامی ارزنده است. این کار شایسته را می‌توان با چند اقدام اصلاحی بهبود بخشید و شرایط پذیرش و تصویب آن را مهیاتر کرد.

دومین تبصره جدید، تبصره ۴ است. به موجب این تبصره مبلغ ۸۸۰ میلیارد ریال برای افزایش اشتغال مولد، اعمال سیاست‌های خاص حمایت از روستاییان و بازنشستگان، توسعه مشارکت جوانان و اشتغال آنها و بیمه درمانی مکمل برای بازنشستگان کشوری و لشکری اختصاص یافته است. اگرچه این رقم مجموعاً حدود ۱/۶ درصد بودجه جاری پیشنهادی برای سال ۱۳۷۷ است و از این نظر رقم قابل توجهی محسوب می‌شود اما وقتی این رقم با اهداف تبصره مقایسه می‌شود مشخص می‌گردد که رقم ناچیزی است و با آن کار مؤثری انجام نخواهد شد. به عنوان مثال در بند (الف-۵) تبصره مبلغ ۳۰۰ میلیارد ریال به امر اجرای طرح بیمه درمانی مکمل برای بازنشستگان کشوری و لشکری اختصاص یافته است. واقعیت این است که با این مبلغ پوشش بیمه‌ای مکمل مناسبی برای تمام خانواده‌های بازنشستگان کشوری و لشکری فراهم نمی‌شود. این تخصیص در حالی صورت می‌گیرد که حقوق بازنشستگی بسیاری از بازنشستگان

کشوری و لشکری به خدی نازل است که کفاف زندگی روزمره آنها را نمی دهد. سؤالی که مطرح می شود این است که اگر این مبلغ میان گروه های مخدودی از بازنشستگان تقسیم می شد اثرات بهتری نداشت؟ اختصاص وجه مذکور به امر طرح بیمه درمانی مکمل برای بازنشستگان بیشتر به سود شرکت ها یا سازمان های بیمه دولتی است تا خیل رو به افزایش بازنشستگان با حقوق اندک.

در بند (الف-۱) همین تبصره مبلغ ۳۰۰ میلیارد ریال برای حمایت از اشتغال جوانان اختصاص یافته است. سؤالی که در اینجا مطرح می شود این است که با این مبلغ برای چند نفر از جوانان کار ایجاد می شود و بازده نهایی این اقدام برای نظام اقتصادی چیست؟ در مقام مقایسه اگر قرار است وجوه اختصاص یافته به این تبصره صرف امور جاری شود آیا بهتر نبود که صرف افزایش حقوق بازنشستگانی شود که در خانه هر یک از آنها کودکان یا جوانانی زندگی می کنند؟ آیا در این صورت خانواده ها از همین وجوه به نحو مناسب تر و کارآمدتری استفاده نمی کردند. بدون شک در شرایط حاضر بازده نهایی هیچ اقدامی به اندازه بازده حاصل از ترمیم قدرت خرید برخی از مستمری بگیران و حقوق بگیران که بعضاً برای گذران زندگی ناگزیر به کسب درآمدهای ناصواب شده اند نیست. باید به این نکته نیز اشاره کرد که به هر حال افزایش حقوق بازنشستگان نیز به طور غیر مستقیم تأثیرات مثبتی بر اشتغال خواهد داشت که شاید اندازه آن از اشتغال مستقیم ایجاد شده توسط کمک بلاعوض، وام یا شیوه های مشابه دیگر کمتر نباشد. سؤال دیگری که می توان مطرح کرد این است که اگر وجوه اختصاص یافته به این تبصره صرف اتمام چند پروژه در حال اتمام می شد بهتر نبود؟ آیا در این صورت اشتغال ایجاد نمی شد؟ آیا از این طریق بینه تولیدی کشور تقویت نمی شد؟ رقم ۸۸۰ میلیارد ریال تقریباً ۲/۹ درصد بودجه عمرانی پیش بینی شده برای سال ۱۳۷۷ است.

تبصره جدید دیگری که مورد توجه قرار می گیرد بند (ز) تبصره ۵ است که به موجب آن قرار است وزارت بازرگانی از ارائه خدمات به کسانی که به سازمان حمایت بدهی دارند خودداری کنند. بدون شک برای اعمال این تبصره از این به بعد یک مرحله جدید اداری بر سر راه صادرکنندگان و واردکنندگان ایجاد می شود. این مرحله جدید اخذ استعلام از سازمان حمایت مبنی بر نداشتن بدهی به آن سازمان و ارائه آن به وزارت بازرگانی است. اگر سازمان حمایت می داند که چه کسانی و چه مبلغی به او بدهکار هستند بهتر است که از طریق مراجع قانونی نسبت به اخذ مطالبات خود اقدام کند و برای تمام بازرگانان مانع ایجاد نکند.

تبصره جدید و مهم دیگری که مورد توجه قرار می گیرد تبصره ۱۱ است. براساس این تبصره قرار است که اعتبار ردیف ۵۰۳۰۳۰ به حمایت از اقشار آسیب پذیر اختصاص یابد. اعتبار این ردیف متعادل ۱۰۰۰ میلیارد ریال است. اگر دستگاه هایی که در کشور به امر حمایت از اقشار محروم فعالیت می کنند بتوانند این وجوه را به شکل مناسب و کم هزینه ای بین اقشار نیازمند واقعی توزیع کنند اقدام آغاز شده در این تبصره یکی از مهم ترین اقدامات برای حمایت از نیازمندان است. لازمه موفقیت برای استفاده مناسب از این تبصره، حذف تشکیلات موازی و ایجاد یک رویه کم هزینه برای شناسایی افراد نیازمند است.

تبصره جدید و مهم دیگری که به آن اشاره می شود بند (ل) تبصره ۲۹ است. به موجب این بند از تبصره ۲۹ پیشنهاد شده که برای اجرای تعدادی از طرح های عمرانی علاوه بر آنچه در برنامه پیش بینی شده مجموعاً ۶/۳ میلیارد دلار به صورت بیع متقابل یا فاینانس از تسهیلات خارجی استفاده شود. گاهی به طرح های مورد نظر این تبصره نشان می دهد که اغلب آنها محصولات غیر قابل صدور دارند. بنابراین بعید است که بتوان بازپرداخت اصل و بهره متعلق به آنها را از محل صادرات کالا انجام داد. علاوه بر این پیشنهاد استفاده از

تسهیلات خارجی زمانی ارائه شده که ذخایر ارزی بانک مرکزی در حال افزایش است. ذخایری که معمولاً به آن بهره‌ای تعلق نمی‌گیرد و بعضاً با کاهش ارزش دلار بخشی از ارزش خود را از دست می‌دهند و این در حالی است که برای استفاده از تسهیلات مالی خارجی الزاماً باید بهره قابل توجهی پرداخت. به هر حال حتی اگر طرح‌های مورد نظر به صورت بیع متقابل انجام شود، شرکای خارجی خواستار سهم قابل توجهی از منافع پروژه خواهند بود. در این ارتباط باید به این واقعیت توجه داشت که کشور ما در حال حاضر در زمره کشورهایایی که سرمایه‌گذاری در آنها با ریسک بالا توأم است طبقه‌بندی می‌شود. بنابراین بعید به نظر می‌رسد که سرمایه‌گذاران خارجی حاضر باشند با نرخ‌های پایین بهره در کشور ما سرمایه‌گذاری کنند. به هر حال اگر پروژه‌های مورد نظر برای کشور ما بازده بالایی دارند بهتر است که منابع مالی بیکار خودمان (یعنی بخشی از ذخایر ارزی) را به این امر اختصاص دهیم و اگر پروژه‌ها نرخ بازده بالایی ندارند باید اطمینان داشت که هیچ سرمایه‌گذار خارجی حاضر نیست که پول خود را در آنها سرمایه‌گذاری کند و بالاخره این که به نظر می‌رسد قانون بودجه نسبت به تأثیر استفاده از تسهیلات مورد نظر روی نقدینگی کشور بی تفاوت است. این در حالی است که هنگام استفاده از این تسهیلات و بازپرداخت آنها احتمالاً باید به جریان ریالی ایجاد شده توسط آنها توجه داشت.

تبصره جدید و مهم دیگری که در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ وجود دارد بند (ب) تبصره ۴۴ است به موجب این تبصره قرار است که علاوه بر ارقام پیش‌بینی شده در برنامه دوم قیمت هر کیلووات برق ۷/۵ ریال افزایش یابد و با استفاده از منابع حاصل خطوط جدید انتقال برق ایجاد شود. در ارتباط با این تبصره دو نکته وجود دارد. اول این که، عوارض مصوب برنامه دوم در بخش برق در سال‌های گذشته همواره کمتر از رقم پیش‌بینی شده در برنامه دوم و قوانین بودجه تحقق یافته است. بنابراین قبل از تصویب افزایش قیمت برق علاوه بر قانون برنامه دوم باید دلیل عدم تحقق این درآمد را جستجو کرد. نکته دوم این است که در کشور ما در حال حاضر میزان تلفات برق در شبکه توزیع بسیار شدید و بالاتر از استانداردهای بین‌المللی است. همچنین در حال حاضر بخش قابل توجهی از ظرفیت موجود نیروگاه‌ها بلااستفاده است و نیروگاه به شدت زیر ظرفیت اسمی کار می‌کند. نرخ بهره‌برداری از ظرفیت اسمی نیروگاه نیز بسیار پایین‌تر از استانداردهای بین‌المللی است. اگرچه قیمت برق در ایران بسیار ارزان است و افزایش قیمت برق به میزان ۷/۵ ریال برای هر کیلووات ساعت رقم زیادی نیست اما بهتر است قبل از افزایش قیمت برق کمی هم کارایی استفاده از امکانات موجود را افزایش دهیم. پیشنهاد می‌شود بخشی از منابع حاصل از این تبصره صرف کاهش تلفات در شبکه برق کشور و افزایش ظرفیت قابل بهره‌برداری نیروگاه‌ها بشود.

در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ تبصره‌های جدید دیگری نیز پیشنهاد شده که در جدول پیوست مشخص شده‌اند.

۲- بررسی درآمدها و مخارج پیشنهاد شده در لایحه بودجه

۱- درآمدها

۱-۱- درآمد نفت خام و فراورده‌های نفتی

بر اساس پیش‌بینی به عمل آمده در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ قرار است که در سال آینده به طور متوسط

روزانه ۴/۰۱ میلیون بشکه نفت تولید و معادل ۲/۴۳ میلیون بشکه آن صادر گردد. این در حالی است که پیش‌بینی می‌شود که در سال ۱۳۷۶ روزانه به طور متوسط ۳/۹۰ میلیون بشکه نفت تولید و ۲/۴۰ میلیون بشکه آن صادر شود. بنابراین در لایحه بودجه سال آتی پیش‌بینی شده که نفت خام به طور متوسط روزانه ۰/۱۱ میلیون بشکه بیشتر از سال ۱۳۷۶ باشد. در صورتی که این رقم محقق نشود و تولید نفت خام در حد ۳/۹۰ میلیون بشکه نفت خام باقی بماند این امر به معنی از دست رفتن بخشی از درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت خام و یا فرآورده‌های آن خواهد بود. لازم به ذکر است که در سال‌های اخیر همواره در لوابیح و قوانین بودجه میزان تولید نفت خام بالاتر از ۴/۰۰ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی شده اما در عمل تولید نفت خام هیچ‌گاه از مرز ۴/۰۰ میلیون بشکه فراتر نرفته و همواره کمتر از ۴/۰۰ میلیون بشکه تحقق یافته است. بنابراین از این جهت احتمال عدم تحقق در میزان صادرات نفت خام و فرآورده‌های آن وجود دارد.

در لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ برای محاسبه درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت خام از قیمت ۱۷/۵ دلار برای هر بشکه نفت خام استفاده شده است. متوسط قیمت نفت خام برای سال جاری ۱۷/۱ دلار برآورد می‌شود. در مجموع به نظر می‌رسد که در تنظیم لایحه بودجه رقم پیش‌بینی شده برای درآمد نفت تا اندازه‌ای خوش‌بینانه است و احتمال عدم تحقق آن بیشتر از احتمال تحقق کامل یا تحقق بالاتر از ۱۰۰ درصد است. درآمد نفت پیش‌بینی شده برای سال ۱۳۷۷ معادل ۳۰/۸ هزار میلیارد ریال است که تقریباً ۲/۵ هزار میلیارد ریال (یا ۸/۱ درصد) بیشتر از رقمی است که پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۷۶ تحقق یابد.^۱

۱-۲- درآمدهای مالیاتی: درآمدهای مالیاتی کشور برای سال ۱۳۷۷ معادل ۲۲/۷۵ هزار میلیارد ریال برآورد شده که تقریباً ۱/۱ هزار میلیارد ریال بیشتر از رقمی است که پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۷۶ تحقق یابد.^۲ به نظر می‌رسد که با توجه به اوضاع نامساعد اقتصادی کشور در سال جاری و دو سال گذشته این رقم درآمدی نیز با خوش‌بینی برآورد شده است. زیرا در دو سه سال اخیر بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در اثر اعمال سیاست‌های کنترل اداری قیمت‌ها و تجارت خارجی محدود و دیگر سیاست‌های محدود کننده وضعیت نامناسبی داشته‌اند و انتظار می‌رود که این مسئله بر میزان مالیات‌ها که معمولاً با دو الی سه سال تأخیر جمع‌آوری می‌شود تأثیر نامطلوب بگذارد. در هر حال به نظر می‌رسد که درآمدهای مالیاتی نیز با احتمال عدم تحقق روبه‌رو خواهد بود.^۳

۱-۳- سایر درآمدها: در مجموع سایر درآمدهای کشور برای سال ۱۳۷۷ معادل ۳۱ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده که تقریباً یک سوم آن را درآمد حاصل از فروش ارز تشکیل می‌دهد. در سال‌های اخیر سایر درآمدهای دولت (غیر از درآمد حاصل از فروش ارز) همواره با عدم تحقق بالایی مواجه بوده است. برای مثال در سال ۱۳۷۵ رقم قطعی سایر درآمدهای دولت (به جز درآمد حاصل از فروش ارز) تنها معادل ۴۰ درصد تحقق یافته است. در مقابل درآمد حاصل از فروش ارز ۳۳ درصد بیش از رقم مصوب تحقق یافته است. مقایسه ترکیب سایر درآمدهای دولت در سال جاری و سال‌های اخیر نشان می‌دهد که ردیف‌هایی که در گذشته عدم تحقق به نسبت بالایی داشته‌اند در سال جاری نیز واقع‌بینانه برآورد نشده‌اند بنابراین انتظار می‌رود در سال ۱۳۷۷ درآمد حاصل از فروش ارز حدود ۳۰ درصد بیشتر تحقق یافته و مابقی سایر درآمدها ۵۰ درصد آن تحقق

۱. در گزارش شماره (۲۲) درباره لایحه بودجه ۷۷ با عنوان درآمدهای نفتی در سال ۱۳۷۷ در حالت خوشبینانه ارزش کل نفت خام و صادرات فرآورده، ۱۰ درصد زیر مقدار پیش‌بینی شده در لایحه برآورد شده است که تفاوت چندانی با ۸/۱ درصد ارائه شده در این گزارش ندارد.
۲. در گزارش شماره (۷) درباره لایحه بودجه ۷۷ صفحه ۶ این رقم ارائه شده است.

یابد که در این صورت در نهایت با عدم تحقق تقریباً معادل ۶ هزار میلیارد ریال مواجه خواهیم شد.^۱
 بنابراین حدوداً ۹/۶ (۶+۱/۱+۲/۵) هزار میلیارد ریال از درآمدهای عمومی دولت در سال ۱۳۷۷ تحقق نخواهد یافت.

۲- مخارج

۱-۲- مخارج جاری

مخارج جاری بودجه عمومی برای سال ۱۳۷۷ معادل ۵۴/۴ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده که نسبت به رقمی که برای سال جاری پیش‌بینی می‌شود در حدود ۱۵/۲ درصد رشد دارد. این افزایش حتی کمتر از رشد سطح عمومی قیمت‌های مورد انتظار برای سال آینده است. بنابراین انتظار می‌رود که دستگاه‌های دولتی در سال ۱۳۷۷ از جهت بودجه جاری در تنگنا قرار گیرند.^۲

۲-۲- مخارج عمرانی

مخارج عمرانی بودجه عمومی برای سال ۱۳۷۷ معادل ۳۰/۸ هزار میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به رقمی که برای سال جاری پیش‌بینی می‌شود در حدود ۳۵/۴ درصد رشد دارد. به نظر می‌رسد که این رقم در عمل تحقق نخواهد یافت اگر با توجه به مطالبی که در بخش درآمدها گفته شد مجموع درآمدهای بودجه سال ۱۳۷۷ را که احتمالاً تحقق خواهد یافت معادل ۷۵/۷ هزار میلیارد ریال در نظر بگیریم و فرض کنیم که بودجه جاری در حد رقم مصوب تحقق یابد (که البته این احتمال وجود دارد که در عمل بیشتر از آن هم تحقق یابد) در این صورت اگر دولت بخواهد کسری بودجه را در حد پیش‌بینی بودجه (یعنی ۵۸۵ میلیارد ریال) حفظ کند، در این صورت تنها ۲۱/۳ هزار میلیارد ریال برای بودجه عمرانی باقی خواهد ماند که در این صورت باز هم تعداد بیشتری از پروژه‌های عمرانی متوقف خواهد شد یا در اثر کمبود منابع مالی طول دوران احداث آنها افزایش خواهد یافت. این در حالی است که به موجب پیوست شماره ۱ لایحه بودجه تعداد قابل توجهی طرح جدید در سال ۱۳۷۷ آغاز خواهد شد.

ردیف	شرح	مبلغ (میلیارد ریال)
۱	مخارج جاری	۵۴/۴
۲	مخارج عمرانی	۳۰/۸
۳	مخارج جاری و عمرانی	۸۵/۲
۴	مخارج جاری	۵۴/۴
۵	مخارج عمرانی	۳۰/۸
۶	مخارج جاری و عمرانی	۸۵/۲
۷	مخارج جاری	۵۴/۴
۸	مخارج عمرانی	۳۰/۸
۹	مخارج جاری و عمرانی	۸۵/۲
۱۰	مخارج جاری	۵۴/۴
۱۱	مخارج عمرانی	۳۰/۸
۱۲	مخارج جاری و عمرانی	۸۵/۲

۱. در گزارش شماره (۷) درباره لایحه بودجه ۷۷، این رقم ۵/۱ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که بسیار نزدیک به هم می‌باشند.
 ۲. بر اساس مندرجات گزارش شماره (۷) درباره لایحه بودجه ۷۷، کل کم‌گویی هزینه (مخارج) در لایحه بودجه ۷۷، حدود ۴/۵ هزار میلیارد ریال برآورد شده است.

جدول ۱ - مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶

۱	سقف تنخواه گردان خزانه	۱
۲ الف	واگذاری اجازه تغییر بودجه شرکت‌های دولتی به مجامع عمومی یا شوراهای عالی شرکت‌های دولتی مندرج در قسمت ششم و شرایط آن	۲ الف
۲ ب	بند ۱ در مورد شرایط کسر ذخایر از سود شرکت‌های دولتی، بند ۲ در مورد شرایط پرداخت وجوه موضوع ماده ۱۷۲ قانون مالیات‌های غیر مستقیم	۲ د
۲ ج	صدور اجازه به وزارتخانه‌ها و شرکت‌های دولتی وابسته به آنها برای ایجاد نمایندگی در خارج کشور برای توسعه صادرات خدمات	۲ ز
۲ د	تعیین تکلیف برای واگذاری سرمایه و سهامی که از طریق هبه و صلح حقوقی به دستگاه‌های دولتی واگذار شده به اشخاص غیر دولتی	۲ ص
۲ ه	نحوه دریافت و مصرف هدایای نقدی و غیر نقدی که به دستگاه‌های دولتی پرداخت می‌شود	۲ ی
۲ و	الزام برای تأیید طرح‌ها و پروژه‌های با مبلغ بیشتر از چهار میلیارد ریال توسط شورای اقتصاد	۲ س
۲ ز	حضور دو تن از نمایندگان مجلس به عنوان ناظر در جلسات شورای اقتصاد	۲ ف
۲ ح	تعیین مدت ۳ ماهه برای تنظیم بودجه آن دسته از شرکت‌هایی که در قسمت ششم بودجه ندارند	۲ ت
۲ ط	الزام رؤسای مجامع شرکت‌ها برای تصویب بودجه در قالب دستورالعمل سازمان برنامه و بودجه	۲ ث
۳ الف	تضمین وام‌های مندرج در تبصره توسط دولت	متن جدید مشابه ۳ الف
۳ ب	الزام بانک‌ها به تنظیم برنامه‌های اعتباری براساس میزان سپرده‌ها، تعهدات و سپرده‌های قانونی. براساس این تبصره توزیع اعتبارات توسط شورای پول و اعتبار و تصویب هیئت وزیران انجام می‌شود.	جدید
۳ ج	تعیین سقف تسهیلات تکلیفی معادل ۶۰۰۰ میلیارد ریال	متن جدید مشابه ۲ ه
۳ د	اجازه پرداخت ۴ درصد سود به سیستم بانکی توسط دولت بابت وام‌های موضوع تبصره در سررسید	جدید
۳ ه	اجازه تغییر در ارقام جدول مربوط به تبصره تا ۱۰ درصد	جدید
۳ و	اجازه تدوین آیین نامه مربوط به تبصره ۳ به سازمان برنامه و بانک مرکزی	جدید
۴ الف	اختصاص وجه از محل اعتبارات بودجه عمومی برای اشتغال جوانان، حمایت از فعالیت‌های فرهنگی، عائله مندی و حق اولاد بازنشستگان لشکری و کشوری، تعمیم بیمه خدمات درمانی و بیمه خدمات درمانی بازنشستگان لشکری و کشوری مجموعاً معادل ۸۸۰ میلیارد ریال	جدید

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
ب ۴	اجازه جابه جایی اعتبارات بند (الف) تبصره ۴ به میزان ۱۰ درصد و پرداخت وجوه ردیف ۱ و ۲ بند (الف) به صورت قرض الحسنه و تدوین آیین نامه توسط سازمان برنامه اعتبار مربوط به یارانه کالاهای اساسی و اقلام مورد نظر برای پرداخت یارانه	جدید
الف ۵	اعتبار مربوط به یارانه کالاهای اساسی و اقلام مورد نظر برای پرداخت یارانه	متن جدید مشابه الف ۵
ب ۵	تکلیف دستگاه‌ها در مورد نحوه استفاده از وجوه یارانه	و ۵
ج ۵	تعیین نحوه تسویه حساب و بازپرداخت وجوه مازاد سال ۱۳۷۶ توسط دستگاه‌های استفاده کننده از یارانه کالاهای اساسی تا پایان تیرماه ۱۳۷۷	ج ۵
د ۵	تسویه حساب وجوه یارانه مصرف نشده و تعهد نشده تا پایان فروردین ماه سال ۱۳۷۸	ط ۵
ه ۵	واریز ۵۰ درصد درآمدهای حاصل از مابه‌التفاوت توسط سازمان حمایت به خزانه و مصرف بقیه مابه‌التفاوت با تصویب شورای اقتصاد	مشابه ب ۵
و ۵	تعیین تکلیف برای کسانی که به سازمان حمایت بدهی دارند	د ۵
ز ۵	تعیین تکلیف برای وزارت بازرگانی برای عدم ارائه خدمات به کسانی که به سازمان حمایت بدهی دارند	جدید
ح ۵	به موجب این بند از تبصره بدهی به سازمان حمایت براساس مقررات اجرایی قانون مالیات‌های مستقیم وصول می‌شود	مشابه ز ۵
ط ۵	اعطای معافیت از مالیات به درآمد حاصل از مابه‌التفاوت سازمان حمایت	ل ۵
ی ۵	تجهیز سازمان حمایت از محل ۱ درصد درآمد مابه‌التفاوت	جدید
الف ۶	اعتبار ردیف ۵۰۳۲۸۹ هزینه‌های جاری ضروری و فعالیت‌های اجتماعی زنان و متفرقه عمرانی	الف ۶
ب ۶	ممنوعیت ایجاد تعهد برای سال بعد و عدم شروع پروژه جدید عمرانی باطول زمان اجرای بیشتر از یک سال و مبلغ بیش از ۴ میلیارد ریال از محل ردیف ۵۰۳۲۸۹	ب ۶
ج ۶	اعتبار ردیف ۵۰۳۲۹۰ مربوط به حوادث غیر مترقبه	ج ۶
د ۶	گزارش وزارت کشور در مورد عملکرد تبصره	ه ۶
الف ۷	اخذ ۵ درصد درآمد موضوع ماده ۱۴ قانون کار توسط و مصرف آن برای تکمیل و تجهیز مراکز آموزش فنی توسط وزارت کار	الف ۷
ب ۷	درآمد صندوق حمایت از فرصت‌های شغلی	مشابه ب ۷
ج ۷	اختصاص ۳ میلیارد ریال از درآمد بند (ب) تبصره ۷ به احداث، تکمیل و تجهیز مراکز آموزشی فنی و حرفه‌ای	ج ۷
د ۷	افزایش مبلغ مندرج در ماده ۷۸ قانون وصول برخی از درآمدها از ۰٫۰۰۰ ریال به ۱۲٫۰۰۰ ریال	ه ۷

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
۷ هـ	اختصاص ۱۰ درصد از درآمدهای موضوع ماده ۱۵۴ قانون کار و ماده ۷۸ قانون وصول برخی از درآمدها به تجهیز، اداره و نگهداری مجموعه‌های تفریحی	۷ و
۷ و	اخذ وجه در مقابل صدور و تمدید پروانه کار اتباع خارجی و مصرف آن برای تأمین هزینه جاری مجتمع آموزشی و پژوهشی کار و کمک به مرکز نگهداری از فرزندان معلول کارگزاران	۷ و
۷ ز	دریافت وجه بابت تعیین درجه مهارت، صدور مجوز و تمدید پروانه کار آموزشگاه‌های آزاد و مصرف آن توسط وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی	۷ ح
۷ ح	اختصاص وجوه مربوط به ردیف ۵۰۳۲۹۶ برای پرداخت به طرح‌های خوداشتغالی در مناطق روستایی از طریق صندوق حمایت از فرصت‌های شغلی	جدید
۸ الف	توزیع و پرداخت اعتبارات سرانه واحدهای آموزشی توسط وزارت آموزش و پرورش در استان‌هایی که شورای آموزش و پرورش ندارند	۸ الف
۸ ب	معافیت واحدهای آموزشی از حق انشعاب آب، برق، تلفن و گاز	مشابه ۸ ح
۸ ج	احتساب کمک‌های مردم در مالیات	۸ ج
۸ د بند ۱	مصرف اعتبار ردیف ۱۲۷۵۳۵ موضوع عواید ماده ۱۳ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش بانظر شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها	جدید
۸ د بند ۲	اخذ عوارض بند ۲ ماده ۱۳ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش توسط وزارت آموزش و پرورش و اختصاص ۵۵ درصد عواید به دستگاه وصول‌کننده	مشابه ۸ د بند ۱
۸ د بند ۳	خارج از شمول بودن ۴۰ درصد اعتبارات بند (د) تبصره ۸	جدید
۸ د بند ۴	ممنوعیت خرید ساختمان اداری، خودرو و استخدام از محل اعتبارات بند (د) تبصره ۸	جدید
۸ د بند ۵	اختصاص ۳۰ درصد از مبالغ بند (د) تبصره ۸ به استان‌های کم‌درآمد	جدید
۸ هـ	معافیت واحدهای آموزشی، ورزشی، بهداشتی، پژوهشی، مراکز مذهبی، فرهنگی و هنری از عوارض شهرداری	۸ هـ
۸ و	توزیع اعتبار ردیف ۱۲۷۷۵۰ بین آموزشگاه‌های وزارت آموزش و پرورش	۴۲ الف
۸ ز	اضافه کردن اعتبار ۱۲۷۵۱۴ برای استخدام نیروی انسانی در آموزش و پرورش به اعتبارات آموزش و پرورش استان‌ها	۴۲ ب
۸ ح	استفاده از ظرفیت‌های خالی، نوبت دوم و ایام تعطیل برای برگزاری فعالیت‌های علمی و آموزشی فوق‌العاده و استفاده از درآمدهای حاصل از آن برای تأمین هزینه‌های مدارس	۴۳
۸ ط	اختصاص ۱ درصد از هزینه‌های جاری و عمرانی دستگاه‌های اجرایی، بانک‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی برای ایجاد امکانات آموزشی	۸ و

جدول ۱ - مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
۸ ی	استفاده از اعتبارات غیر پرسنلی برنامه‌های آموزشی و پرورشی بدون رعایت قانون محاسبات عمومی و با رعایت قانون اعتبارات خارج شمول برای تسهیل اجرای قانون تشکیل شوراهای آموزشی و پرورشی	۸ ی
۹ الف، ب، ج، د، ه، و، ز، ح	بندهای مختلف در مورد اعتبارات نیروهای مسلح	۹ الف، ب، ج، د، ه، و، ز، ح
۹ ط (نوع مجدد)	اعطای معافیت به تعدادی از مشمولان و دریافت وجه بابت آن	جدید
۱۰ الف	اضافه کردن اعتبار ردیف ۱۲۹۰۲۶ به اعتبارات جاری دانشگاه‌های پزشکی جهت راه‌اندازی بیمارستان‌ها و پرداخت وجوه مربوط به ردیف ۱۲۹۰۵۰ به هیئت امنای برای راه‌اندازی، تکمیل و تجهیز برخی مراکز بیمارستانی	مشابه ۱۰ الف
۱۰ ب	واریز وجوه مربوط به ماده ۱۸ اساسنامه هلال احمر به خزانه	۱۰ ب
۱۰ ج	صدور اجازه فروش اموال سازمان بهزیستی و ایجاد و تجهیز مراکز حمایتی در مقابل آن	۱۰ ج
۱۰ د	پرداخت مطالبات سازمان بازنشستگی، سازمان بازنشستگی و آستان قدس رضوی از طریق واگذاری اموال و سهام دولتی	۱۰ د
۱۰ ه	اختصاص ۱۰۰ درصد درآمدهای موضوع ردیف‌های ۴۲۲۶۰۰ و ۵۰۳۱۵۱ به وزارت بهداشت و درمان	۱۰ ه
۱۰ و	اخذ وجه بابت ارزیابی مدارک تحصیلی صادره در خارج کشور توسط وزارتخانه‌های ذی‌ربط	۱۰ و
۱۰ ز	اخذ درآمد توسط وزارت بهداشت و درمان بابت صدور و تمدید انواع مجوزهای مربوط به امور پزشکی و مصرف آن برای تقویت امور آزمایشگاهی	۱۰ ز
۱۰ ح	الزام دستگاه‌ها برای پرداخت حق سرانه بیمه کارکنان به طور ماهانه به سازمان بیمه خدمات درمانی و پرداخت سهم دولت توسط سازمان برنامه و بودجه	۱۰ ح
۱۰ ط	الزام سازمان برنامه به مشخص کردن کشور بازنشستگی سهم دولت در موافقت‌نامه‌های دستگاه‌های اجرایی مشترک صندوق بازنشستگی کشوری	۱۰ ط
۱۰ ی	اجازه جابه‌جایی اعتبارات توسط وزارت بهداشت و درمان در جهت اجرای قانون بیمه همگانی خدمات درمانی	۱۰ ی
۱۰ ک	اجازه تبدیل وضعیت مشمولان طرح شهید رجایی مناطق روستایی که به شهر تبدیل می‌شوند به مددجویان عادی پس از یک سال از زمان انتقال به شهر	۱۰ ک
۱۰ ل	پرداخت وام ارزان قیمت توسط سازمان تأمین اجتماعی تا سقف ۳۰۰ میلیارد ریال به کارگران و مستمری‌بگیران	۱۰ ل

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
۱۱	اختصاص اعتبارات ردیف ۵۰۳۰۳۰ به تقویت قدرت خرید و بهبود معیشت خانوارهای کم درآمد	جدید
۱۲ الف، ب، ج	استرداد ساختمان‌هایی که در دوره جنگ بدون اجازه متصرف قبلی تصرف شده است	۱۲ الف، ب، ج
۱۳ الف	فروش ماشین‌آلات غیر قابل استفاده توسط دستگاه‌های اجرایی بر اساس مزایده عمومی	مشابه ۱۳ الف
۱۳ ب	استفاده مرکز آمار ایران از کارکنان واحدهای آماری دیگر دستگاه‌ها و کادر آموزش و پرورش و کارکنان بهداشتی و وزارت بهداشت و درمان جهت اجرای طرح‌های آماری و راه‌اندازی شبکه اطلاع‌رسانی بازرگانی توسط وزارت بازرگانی	۱۳ ب
۱۳ ج	اجازه خرید خودرو و تولید داخل به دستگاه‌ها	مشابه ۱۳ ج
۱۳ د	تأکید به نظم و انضباط در تصویب ضوابط بودجه سال ۱۳۷۷	۱۳ د
۱۳ هـ	ممنوعیت چاپ تقویم و امثال آن	۱۳ د
۱۴	حق ثبت سفارش کالاهای وارداتی	۱۴
۱۵	سقف اعتبارات خارج از شمول	۱۵
۱۶ الف	اختصاص اعتبارات مربوط ردیف ۵۰۳۰۷۹ به پروژه‌های کوچک که با کمک مردم در مناطق عشایری و روستاهای محروم احداث می‌شوند	۱۶ الف
۱۶ ب	اختصاص اعتبارات مربوط ردیف ۵۰۳۱۵۶ به پروژه‌هایی که ۴۰ درصد عملیات آنها را مردم پرداخت کرده‌اند	۱۶ ج
۱۷ الف	وجه در اختیار هیئت امنای دانشگاه‌ها برای توسعه دوره‌های بالاتر از کارشناسی در وزارت علوم	۱۷ الف
۱۷ ب	وجه در اختیار هیئت امنای دانشگاه‌ها برای توسعه دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا در وزارت بهداشت و درمان	۱۷ ب
۱۷ ج	طرح‌های دانشگاهی ذیل ردیف وزارت مسکن	۱۷ د
۱۷ د	اجاره امکانات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و استفاده از درآمدهای حاصل از آن برای نگهداری و تجهیز ساختمان‌ها	۱۷ هـ
۱۷ هـ	خرید تعهدات توسط دانشجویان و اخذ وجه در مقابل آن توسط وزارتخانه‌های بهداشت و آموزش علوم	۱۷ و
۱۷ و	احداث مساجد دانشگاه‌ها	۱۷ ز
۱۷ ز	اختصاص یارانه به دانشجویان دانشکده‌های وابسته به دانشگاه‌ها که از طریق کنکور وارد می‌شوند	جدید
۱۷ ح	اعطای معافیت به افراد نعت پوشش کمیته امداد و سازمان بهزیستی برای استفاده از دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۷ ط

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
۱۷ ط	انتقال دانشجویان دارای کارنامه ارزی در خارج به داخل و استفاده از درآمد آن	۴۰ الف بند ۱
۱۸	بندهای مختلف در مورد جابه‌جایی اعتبارات عمرانی	۱۸
۱۹ الف، ب، ج، د	اعتبارات شهرداری‌ها و سازمان‌های اتوبوسرانی	۱۹ الف، ب، ج، د
۲۰ الف	جابه‌جایی اعتبارات جاری	۲۰ الف
۲۰ ب	اختصاص اعتبارات دستگاه‌های اجرایی مراکزی به استان‌ها	۲۰ ب
۲۱ الف	اختصاص تنخواه برای طرح‌های عمرانی ملی	۲۱ الف
۲۱ ب	کمک به تأمین مصالح طرح‌های عمرانی	۲۱ ب
۲۱ ج	ترکیب کمیته تخصیص اعتبار استان	۲۱ ج
۲۱ د	به موجب این بند ۵ درصد سرجمع اعتبارات عمران ملی هر دستگاه در اختیار وزیر یا بالاترین مقام آن دستگاه قرار می‌گیرد	۲۱ د
۲۱ و	مهلت قانونی برای ابلاغ بودجه و موافقت‌نامه	۲۱ و
۲۱ ز	تعیین دو تن از نمایندگان مجلس در کمیته تخصیص اعتبار به‌عنوان ناظر	۲۱ ز
۲۲ الف	اختصاص ۲۰ درصد اعتبارات پژوهشی مربوط به دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی به دانشگاه‌ها و برخی از مؤسسات پژوهشی	۲۲ الف
۲۲ ج	ارتقای سطح علمی کارکنان از طریق عقد قرارداد با دانشگاه‌ها	۲۲ ج
۲۲ هـ	ممنوعیت ایجاد مراکز تحصیلی یا مقطع تحصیلی بالاتر از کاردانی توسط دستگاه‌های دولتی غیر از وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت و درمان	۲۲ ز
۲۳ الف	خرید ساختمان‌های دارای ارزش فرهنگی برای استفاده دستگاه‌های دولتی که این ساختمان‌ها برای آنها مفید است.	۲۳ الف
۲۳ ب	اختصاص هزینه برای تعمیر ساختمان‌های میراث فرهنگی	۲۳ ب
۲۴ الف	اجازه تغییر در پروژه‌های طرح‌ها به وزیر مربوطه	۲۴ ب
۲۴ ب	واگذاری عملیات اجرایی طرح‌ها به بنیاد مسکن، جهاد سازندگی، ادارات مهندسی قدس و کربلا یا واحدهای مهندسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح براساس تشخیص و مصلحت رؤسای دستگاه‌ها	۲۴ ج
۲۴ ج	دریافت وجه توسط شرکت‌های آب و فاضلاب	۲۴ هـ
۲۴ د	وصول هزینه‌های وصل انشعاب تحت عنوان حق تفکیکی توسط شرکت‌های آب و فاضلاب	۲۴ و
۲۵ الف	تدوین برنامه توسعه بخش‌های مختلف اقتصادی در چارچوب شهرستان برای تهیه مبنای توزیع اعتبار طرح‌های عمرانی	۲۵ ب
۲۵ ب	ابلاغ اعتبارات استانی از طریق کمیته برنامه‌ریزی	۲۵ ج

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
ج ۲۵	تعیین سهم هر شهرستان توسط سازمان برنامه و تصویب کمیته برنامه‌ریزی استان	مشابه ۲۵ د
د ۲۵	روش انتخاب پروژه‌های موضوع بند (الف) تبصره ۲۵	ه ۲۵
ه ۲۵	ترکیب کمیته برنامه‌ریزی شهرستان برای انتخاب پروژه	و ۲۵
و ۲۵	تعیین سقف ۱۰ درصد برای تغییرات در اعتبارات فصول یک استان	ز ۲۵
ز ۲۵	انتقال طرح‌های ملی به طرح‌های استانی	ح ۲۵
الف ۲۶	مهلت زمانی یک ماهه برای مبادله موافقت‌نامه دستگاه‌های محلی با سازمان برنامه و بودجه استان	الف ۲۶
ب ۲۶	اجازه جابه‌جایی اعتبارات جاری دستگاه‌های محلی بین برنامه‌ها و فصول هزینه به میزان ۱۰ درصد	ب ۲۶
ج ۲۶	جابه‌جایی اعتبارات جاری بین دستگاه‌های محلی	ج ۲۶
۲۷	معافیت طرح‌های عمرانی موضوع بند (ه) تبصره ۱۹ قانون برنامه دوم از شمول مقررات ماده ۳۲ قانون برنامه و بودجه و ماده ۱۱۳ قانون محاسبات عمومی	۲۷
الف ۲۸	کسب بعضی درآمدها توسط جهاد و مصرف آنها برای توسعه دامپروری	مشابه ۲۸ الف
ب ۲۸	صادرات خدمات توسط جهاد سازندگی	ب ۲۸
ج ۲۸	صرفه‌جویی در واردات گوشت قرمز و استفاده از ارز حاصل برای سرمایه‌گذاری صنایع تبدیلی	مشابه ۲۸ ج
الف ۲۹	اجازه تعهدات ارزی توسط بانک مرکزی و واریز درآمدهای ارزی دستگاه‌ها به بانک مرکزی	الف ۲۹
ب ۲۹	سقف ۱۵/۹۷۸ میلیارد دلار برای انجام تعهد توسط بانک مرکزی و اختصاص مازاد بر آن به افزایش ذخایر یا بازپرداخت دیون گذشته و کاهش ۱/۶۴۱ میلیارد دلار خالص تعهدات و تشکیل کمیته برای سیاست‌گذاری ارزی	ب ۲۹
ج ۲۹	تنظیم جریان ریالی بازپرداخت تعهدات خارجی	ج ۲۹
د ۲۹	تعیین سقف درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت به مبلغ ۱۷/۶۱۹ میلیارد دلار، نحوه وصول این درآمدها، اختصاص درآمدهای حاصل از صادرات مازاد بر ۲۴۲۵ میلیون بشکه در روز به وزارت نفت و شرکت گاز، اجازه احداث پالایشگاه به بخش خصوصی	د ۲۹
ه ۲۹	انحصار معاملات ارزی دستگاه‌های دولتی توسط بانک مرکزی	ه ۲۹
و ۲۹	اجازه استقراض برای طرح‌های موضوع بند (م) تبصره ۲۲ قانون برنامه دوم به روش بیع متقابل و الزام شرکت ملی نفت برای کاهش نفت کوره پالایشگاه‌ها در حد استاندارد	و ۲۹

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
ز ۲۹	پرداخت ارز توسط بانک مرکزی به استناد اسناد و مدارک مثبت	ز ۲۹
ح ۲۹	انجام معاملات خارجی بالاتر از یک میلیون دلار براساس مناقصه محدود یا بین‌المللی	ح ۲۹
ط ۲۹	ممنوعیت فعالیت تجاری اعم از خرید و فروش کالاهای داخلی و خارجی برای دستگاه‌های اجرایی	ط ۲۹
ی ۲۹	حضور ۳ تن از نمایندگان مجلس برای نظارت بر خرید کالاهای اساسی	ی ۲۹
ک ۲۹	نمایندگان ناظر بر معاملات مربوط به طرح‌های بند (م) تبصره ۲۲ قانون برنامه و بند (و) این قانون	ک ۲۹
ل ۲۹	اخذ وام برای طرح‌ها علاوه بر بند (م) تبصره ۲۲ قانون برنامه دوم به روش بیع متقابل و فاینانس به مبلغ ۶/۳ میلیارد دلار به تصویب شورای اقتصاد	جدید
م ۲۹	تکلیف دولت در مورد تعیین نرخ ارز و واریز درآمد حاصل از فروش ارز به خزانه توسط بانک مرکزی به طور ماهانه	مشابه ع ۲۹
س ۲۹	افزایش نرخ گاز برای اجرای طرح‌های عمرانی توسط شرکت گاز به عنوان عوارض (۳۰ ریال برای هر متر مکعب)	ل ۲۹
ع ۲۹	تکلیف دولت در مورد تخصیص ارز و واریز درآمد حاصل از فروش ارز به خزانه توسط بانک مرکزی به طور ماهانه (تقریباً تکرار بند (م) همین تبصره است)	مشابه ع ۲۹
۳۰	اختصاص اعتبار برای جبران خسارت آسیب‌دیدگان جنگ که توسط آتش مستقیم دشمن خسارت دیده‌اند	ج ۳۰
الف ۳۱	فروش سهام شرکت‌های تحت پوشش شرکت صنایع پتروشیمی به مبلغ ۵۰۰ میلیارد ریال به صورت نقدی و استفاده از آن برای پرداخت بدهی و سرمایه‌گذاری	جدید
ب ۳۱	شرکت‌های تحت پوشش صنایع پتروشیمی مشمول مقررات ۳ قانون برنامه دوم می‌باشند	جدید
الف ۳۲	درآمد هزینه طرح کاداستر	۳۲
ب ۳۲	اختصاص درآمدهای ناشی از موضوع ماده ۳ قانون وصول برخی درآمدها به دادگستری	جدید
ج ۳۲	اعتبارات خدمات رفاهی قوه قضائیه	جدید
الف ۳۳	اجازه خرج درآمدهای وصولی شرکت سهامی آزمایشگاه‌های فنی و مکانیک خاک برای سرمایه‌گذاری	الف ۳۳
ب ۳۳	فروش مازاد مصالح شن و ماسه توسط وزارت راه و وزارت جهادسازندگی و استفاده از درآمد حاصل برای نگهداری راه‌های موجود	ب ۳۳

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
ج ۳۳	درآمدهای اختصاص یافته به سازمان هواپیمایی و فرودگاه امام خمینی (ره) و شرکت مهندسی فرودگاه‌ها	ج ۳۳
د ۳۳	معافیت وزارت راه از بهای برق مصرفی در تونل‌ها و راه‌ها	د ۳۴
ه ۳۳	ارائه بلیط نیمه بها به ورزشکاران توسط شرکت‌های هوایی	ه ۳۴
و ۳۳	اخذ عوارض تن کیلومتر برای شرکت‌های حمل و نقل خارجی	و ۳۴
ز ۳۳	افزایش یک درصد ارزش بارنامه به ۲ درصد	جدید
الف ۳۴	استخدام در وزارت دارایی	الف ۳۴
ب ۳۴	افزایش مبلغ ماده ۸۵ قانون وصول برخی درآمدها از ۵۰۰۰ ریال به ۱۰,۰۰۰ ریال	ب ۳۴
الف ۳۵	استخدام ۵۰۰ نفر در گمرک	الف ۳۵
الف ۳۶	اخذ ۱۰ درصد از قیمت تابلوهای تبلیغاتی تجاری شهری توسط وزارت ارشاد و مصرف آن برای فعالیت‌های فرهنگی	الف ۳۶
ب ۳۶	عوارض سیمان برای بازسازی آثار فرهنگی	ب ۳۶
ج ۳۶	اشاعه و گسترش زبان فارسی در خارج	د ۳۶
د ۳۶	اخذ وجه از هتل‌ها بابت خدمات کارشناسی و آموزشی توسط وزارت ارشاد	و ۳۶
ه ۳۶	ایجاد قطب‌های جهانگردی و واگذاری آنها توسط وزارت ارشاد	ز ۳۶
الف ۳۷	اعتبارات مناطق محروم	مشابه ۳۷ الف
ب ۳۷	موضوع اعتبار ردیف ۵۰۳۲۲۸ برای مناطق محروم	ب ۳۷
ج ۳۷	اعتبارات ۳۰۷۰۳۲۰۴ آبرسانی مناطق محروم	ج ۳۷
الف ۳۸	بازخرید کارکنان از ردیف ۵۰۳۰۸۷	جدید
ب ۳۸	کاهش پرسنل دیپلم و کمتر از آن در جهادسازندگی	جدید
۳۹	اخذ درآمد توسط وزارت خارجه بابت ارائه سمینارهای بین‌المللی	جدید
الف ۴۰	اجرای مقررات قانون محاسبات عمومی در مورد ادارات کل در استان‌ها	الف ۴۱
ب ۴۰	ابلاغ سهم ادارات و واحدهای سازمانی از سهم دستگاه از بودجه اختصاصی	ب ۴۱
ج ۴۰	هم سطح کردن برخی از دستگاه‌ها که تعاریف بندهای ۴، ۳، ۲ و ۵ قانون محاسبات در مورد آنها صادق نیست با مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی	جدید
۴۱	درآمد سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی (۲/۵ درصد از هر تخصیص و ۴ درصد برای طرح‌های زوستانها)	۴۴
الف ۴۲	دریافت وجه برای صدور گذرنامه	الف ۵۳
ب ۴۲	عوارض خروج از کشور	ب ۵۳

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۳۷۶
۴۳ الف	پرداخت اعتبار از طرف وزارت صنایع برای اعطای کمک‌های فنی به شرکت‌ها و اخذ سفته به جای ضمانت نامه بانکی	۴۹ الف
۴۳ ب	استفاده وزارتخانه‌های پست و تلگراف و تلفن، نیرو، نفت و معادن و فلزات از مقررات بند (الف) همین تبصره	۴۹ ب
۴۴ الف	افزایش نرخ آب بهای زراعی به میزان ۱۰ ریال برای هر متر مکعب	۶۲ الف
۴۴ ب	افزایش قیمت فروش برق به میزان ۷/۵ ریال برای هر کیلووات علاوه بر ارقام برنامه دوم برای انجام برق‌رسانی	جدید
۴۴ ج	دریافت وجه از صنایعی که مفاد تبصره ۸۳ قانون برنامه را رعایت نمی‌کنند توسط شرکت‌های آب و فاضلاب	جدید
۴۵	درآمدهای استانی	۴۵
۴۶ الف	دریافت ارزش روز اراضی واگذاری از طریق مواد ۳۱ و ۳۲ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانون اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی که کاربری آنها تغییر کرده است	۵۴ ب
۴۶ ب	دریافت قیمت روز سال ۱۳۷۳ زمین‌های منابع ملی و دولتی که بدون رعایت ماده ۱۰ قانون زمین شهری واگذار شده	۵۴ ب
۴۷	اعطای اعتبار صادراتی	۶۵
۴۸	فروش برق توسط جهادسازندگی و سازمان انرژی اتمی	۵۷
۴۹	آب‌نمان صدا و سیما	۵۸
۵۰	کسب درآمد توسط سازمان ثبت در قبال خدمات ویژه سجلی	۵۹
۵۱ الف	واگذاری طرح‌های نیمه تمام از طریق مزایده به بخش غیردولتی	۶۰ الف
۵۱ ب	واگذاری اراضی ملکی تصرف شده به صورت غیرمجاز و دریافت وجوه حاصل توسط وزارت مسکن	۶۰ د
۵۱ ج	فروش خانه‌های نیمه تمام و تمام شده توسط وزارت مسکن	۶۰ هـ
۵۲	اختصاص طرح ۳۰۸۰۴۲۰۸ پیوست ۱ برای پرداخت تعهدات دولت به نظام بانکی ناشی از تبصره ۵۴ سال ۱۳۷۲ و تبصره ۵۲ سال‌های ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶. این ردیف در اختیار وزارت مسکن قرار می‌گیرد	مشابه ۵۲
۵۳	اجرای طرح‌های تحقیقاتی و بودجه خاص آن	۶۳
۵۴ الف	اخذ مالیات از سیگار	۶۴ الف
۵۴ ب	صدور دفترچه شکار در مقابل اخذ وجه و واریز آن به خزانه و استفاده از آن توسط سازمان حفاظت محیط زیست	جدید
۵۵	اعتبار مربوط به خشتی کردن توطئه‌های امریکا در امور ایران	۵۵

جدول ۱- مقایسه تبصره‌ها

شماره تبصره در سال ۱۳۷۷	شرح تبصره در سال ۱۳۷۷	تبصره معادل در سال ۱۳۷۶
۵۶	کمک به تأمین مسکن پرسنل نیروهای مسلح	۶۷
۵۷	دریافت هزینه‌های صدور اسناد مالکیت اراضی فاقد سند توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی برای اجرای تبصره ۷۱ قانون برنامه دوم	۶۸
۵۸	اخذ مالیات از اتومبیل‌ها و چند قلم کالاهای دیگر و قرار گرفتن سود ابرازی سال ۱۳۷۷ شرکت‌های ملی فولاد، شرکت‌های تابع آن و شرکت ملی صنایع مس ایران تحت شمول مقررات ماده ۱۳۸ قانون مالیات‌های مستقیم منسوب سال ۱۳۶۶	جدید
۵۹ الف	حق انشعاب رایگان گاز برای مساجد، حسینیه‌ها، تکایا و مصرف گاز برای آنها با قیمت ۵ ریال برای هر متر مکعب	جدید
۵۹ ب	اختصاص اعتبار از طرف شرکت گاز برای گازرسانی به شهرها و روستاهایی که بخشی از گازرسانی را تقبل می‌کنند	جدید
۶۰	آیین‌نامه اجرایی قانون بودجه	۶۹